

DISSERTATIO INAUGURALIS

DE

DONATIONIBVS
INTER VIRVM ET VXOREM
NON IPSO IVRE NVLLIS

QVAM

SVB PRAESIDIO

D. GODOFREDI LVDOVICI
MENCKEN

SERENISS. DVCI BRVNOV. ET LVNEBVRG.

A CONSILIIIS AVLICIS ANTECESSORIS

IVRIS ORDINAR. FACVLTATIS

IVRID. ASSESSORIS

ET ACADEM. H. T. PRORECTORIS

PRO

GRADV DOCTORIS

AD DIEM XVII NOV. A. L. S. CIOIOCCII

IN IVLEO MAIORI

DEFENDET

HENRICVS FRIDERICVS HAKE

BREMENSIS

HELMSTADII EX OFFICINA SCHNORRII

~~1752~~ 1824

1752,4

20

//

DISSECTATIO IN ANATOMIA

DONATIONIBVS

INTER VIRVM ET VXOREM
NON IPSO IURE VALLES

QVAE

SVM FRASIDIO

D. GODOFREDI LUDOVICI

MENCKEN

EXCENSIS DUCIS BRUNOV. ET LANSV. G.

A CONSILII AVULSIS ANTHROPOLOGIS

ALIIQ. ORDINIS ANATOMIAE

IN VIND. ANTHROPOLOGIS

ET ACADEM. N. T. PRAELECTORIS

PRO

GRADV. DOCTORIS

AD HON. TIT. NOV. A. R. C. G. G. G. G. G.

IN IURE MAIORI

DEP. P. R. T.

HENRICVS FRIDERICVS HALE

EXCENSIS

HELMSTADII EX OFFICINA SCHEUBERII

PATRONIS S I O B E R V A T O R I B V S

PER ILLVSTRIBVS

PER QVAM MAGNIFICIS

EXCELLENTISSIMIS CONSVLTISSIMIS

AMPLISSIMIS

D N. P R A E S I D I

D N. C O N S V L I B V S

D N. S Y N D I C I S

D N. S E N A T O R I B V S

R E I P V B L I C A E P A T R I A E

P A T R I B V S

L O N G E M E R I T I S S I M I S

PATRONIS ATQVE IFAVTOBIBVS

SANCTA REVERENTIA

VENERANDIS ET COLENDIS

EA

AMPLISSIMA
CVA PAR EST OBSERVANTIA

HANC

DISSERTATIONEM INAUGVRALEM

D. D. D.

HENRICVS FRIDERICVS

DE
DONATIONIBVS INTER VIRVM
ET VXOREM NON IPSO IVRE
NVLLIS.

§. I.

Alas in omnium fere Iure conscriptorum animis radices egit sententia: QVOD DONATIONES INTER CONIVGES INVALIDAE, IMO, IPSO IVRE NVLLAE ROMANORVM LEGIBVS SINT. Equidem ab his diuortium facere constitui. Grauitas periculi, quod subeo, timorem animo iniiciebat, quem relaxauit seculi humanitas. Seruitute coeci obsequii propulsata, libertas libere sentiendi delectat. Quid est praestantius bonitate et beneficentia bene posita? Id circo et doni datio eximium beneficii genus habetur, et laudi ducitur. *Leg. 214. D. de Verb.*

A

Verb. Signif. Vti vero omnis virtus nomen mentitur, nisi iusticia comes sit, ita et donatio immoderata in vituperationem venit. Impie profecto agit, qui, vitia laessiturus, donat; intemperanter bona donis profundens, insanit. Contra ea, qui ad verum amorem significandum donat, iuncta beneficio mediocritate, tanto maiori laude ornabitur, quanto dignius hoc benefactum mortalibus aestimatur. Parum abest, quin turpe dictu reputem, quod Romani inter coniuges, ad mutuum amorem electos, reprobauerint, quod alios inter amicos in honore ponunt. Nec mores, nec Leges tale iniquitatis monstrum alunt. Ecquid ergo est, quod tanti nominis Iure consultos circumdedit, ut virtutem inter virum et uxorem opprobrium fieri putauerint? Errant. Quoad autem intelligere mihi datum est, uno ex fonte errorum riuli ducuntur: quod antiqua tempora mediis, media nouis immiscuerint. Non, quod tanta ignorantia labefactam gloriam meritis celeberrimorum virorum opiner, vt quid conuentioni in manum, quid moribus, quid Senatus Consulto, Antonino et Caracalla auctoribus condito, quid tandem Iuribus Codicis debeatur, obliuioni tradiderint; sed quod, immutatata licet rerum facie, regulam a vetustate oriundam, nouis, imo nouissimis scitis accommodauerint. Factum inde est, vt nec Legum interpretationes regulis respondeant. Quotquot enim commentationes perlegi, nulla fere diuersam Iure consultorum, quorum ex scriptis Digesta prodierunt, aetatem memorat, certe non respicit. Concordiam omnes meditantur, ubi discordiam ex temporum interuallo, iuriumque vicissitudinibus eruere par erat. Nullus dubitat, in hoc argumento diuersa tempora diuersam meditationem postulare. Ideoque curata animi pensitatione opus est, quo Iure

Iure consultos aetate dispares seiungamus. Iure consultus nempe, qui ante Antoninum et Caracallam floruit ad explicationem Senatus consulti, donationes inter virum et uxorem ordinantis, nihil penitus facit, nisi ut antiqui iuris commutatio pateat. Coaevos vero, aut posterioris aetatis, ad utrumque tempus pertinere, me tacente intelligis. Quanta vero haec non mediocris neglectio erroribus fomenta dederit, pronius ex tractatione patebit. Causam, quoad viribus poterō, lenodabo, ita tamen, ut nec liberalitas penitus ex coniugum animis expellatur, nec spes largae messis, vel avaritiae, vel luxuriae, vel lasciviae praebetur. Furca est expellenda muliebris rapacitas, quam *PLAVTVS in Milite glorioso Act. III. Sc. 1. v. 97.* et *SENECA Lib. VII. de Benefic.* perstringit: auro vero pretiosior habenda *Nigrina*, cum temperatione generosa, a *MARTIALI Lib. IV. Epigr. 75.* laudibus exornata:

O felix animo, felix Nigrina marito,

Atque inter Latias gloria prima nurus.

Te patrios miscere iuuat cum coniuge census

Gaudentem socio participique viro.

Arserit Euaedne, flammis iniecta mariti,

Nec minor Alcestin fama sub astra ferat.

Tu melius certe meruisti pignore uitae:

Vt tibi non esset morte probandus amor.

§. II.

Donatio est actus, quo aliquid ex liberalitate in acceptantem transfertur. Non comprehendi donationes propter nuptias, aliasque eius generis, facile est intel-

tu. Noli proprias significationes impropriis immisce, re. Quantum vero donum inter et munus sit discrimen- curate docet MARCIANVS Leg. 214. D. de Verb. Signif. *Munus*, inquit, *proprie est, quod necessarie obimus, lege, more, imperioe eius qui iubendi potestatem habet: Dona autem proprie sunt, quae nulla necessitate iuris, officii, sed sponte praestantur, quae si non praestentur, nulla reprehensio est, et si praestentur, plerumque laus inest.* Quo nomine, licet non ignorem, Marcianum eo vixisse tempore, quo iam sectarum feruor defuerat, adeoque, ut passim exempla docent, herciscundis Iure consultis interfuisse, tenacem tamen in retinenda vocum proprietate, et hac ex parte Sectae Proculianae proniorem eum conspicimus. Inde MARCIANVS, cum primo quid apposite dicendum sit exposuerit, deinde, ingemiscens quasi de remissiori aetate, loquitur: *Sed in summa in hoc ventum est, ut non quodcunque munus id et donum accipitur, at, quod donum fuerit, id munus recte dicatur.* Inuasisse autem hanc verborum perturbationem PAVLVS Leg. 18. D. de Verb. Signif. et VLPPIANVS Leg. 194. eod. demonstrant.

§. III.

In diiudicanda donationum validitate, requisita maxime in considerationem veniunt, eo redeuntia: In donante et voluntas et facultas requiritur. Facultas vero non personas tantum, quas vel natura impediri, vel legibus prohiberi scimus, sed res quoque, quae lege, conuentione, vel ultima voluntate eximuntur, respicit. Deinde et donatarii acceptatione opus est. Hunc, nisi intellectu careat, natura nihil impedit. Leges tamen quosdam inter homines, speciali ex ratione, donatio-

nationes cohibent. Quae, cum fufius in omnibus commentationibus tractentur, integra non commemoro: Et, quam vellem, ut et antiquam illam controuersiam, qua agitur quaestio: ane donatio ad modos acquirendi dominium iure referatur, sicco pede transgredi possem. Sed, cum penetret in causam peragenda, nihil dubito asserere: donationem pacti speciem esse. Rei veritas vel inde patet: quod pactum duorum plurimue in idem placitum consensus fit *Leg. 1. §. 2. D. de Pact.* Quod autem donationi conueniat haec Legum definitio non ambigitur. Haec dum ita sunt, contra illos merito facio, quos donationem mediis acquirendi dominium annumerare non pudet. Decebat titulum, siue causam acquirendi, dicere donationem, non ipsa tantum re, sed et *IUSTINIANO* docente in §. 40. *§. de Rer. Diu.* his verbis: *Sed si quidem ex causa donationis, aut dotis, aut qualibet alia ex causa tradantur, sine dubio transferuntur.* In promptu est dicere, unde error coaluerit. Inquit *TRIBONIANVS Pr. §. de Donat.* *Est et aliud genus acquisitionis donatio.* Ex quo factum est ut interpretes, modum acquirendi definitum credentes, operam nauauerint, quo concordia redintegretur. Vereor, ne, consensus meditantibus locorum, Leges in discrimen traducant, ne honorem *Triboniani* seruaturi, gloriam consequantur.

§. IV.

Adiutricem manum plerique commentantium attulerunt, pauci auxilium praestiterunt. A temporum vicissitudinibus conciliationem deriuat *IANVS A COSTA Comment. ad Inst. ad pr. §. de Donat.* atque sibi ipsi suafor est,

ut haec *Triboniani* verba de antiquo iure, quo donationes, pactorum nudorum indolem habentes, mancipatione, aut traditione fiebant, intelligantur, nihil vero ad *Iustiniani* tempora pertineant. Eadem castra sequi videtur *HEI. NEC CIVS Antiqu. Rom. ad Instit. L. ii. Tit. i. §. 22.* dum inter duodecim modos acquirendi Iuris Quiritium expresse donationem commemorat. Haec omnia ad temporum rationem si dirigas, vera non sunt, sin perpendere ad *Triboniani* defensionem velis, sollicitant causam. Videamus quoad ea, quae de prisco iure relata sunt, veritati consentiant. Maximum omnino antiqua inter et noua iura cernitur discrimen. Olim enim donatio, solo consensu celebrata, ex genere nudorum pactorum habebatur, nihilque obligabat promittentem. Mancipatione demum, vel traditione adhibita, effectum civilem sortiebatur. Diuertit procul inde Ius Codicis, dum *IUSTINIANVS in Lege 35. §. 5. C. de Donat.* etiam promissionibus donationum, accedente acceptatione, virtutem dedit, ut efficax actio sit ad promissum adimplendum. Ex eoque pactum, ut vocant, legitimum promanauit. Recta haec sunt. Sed operam dando, ut donatio fuerit modus transferendi dominium, oleum perdis. Quod si enim donationi accesserit traditio, vel mancipatio, hae ipsae modum acquirendi constituunt, donatio causam, siue titulum praestat. Profecto, si donatio modus esset, sequeretur, in hoc uno negotio duos interuenire modos, cui sententiae Iurisprudencia Romana non suffragatur. Itane donatio modus erit acquirendi donationem? Tam autem hoc turpe est dictu, quam indignum foret, traditionem modum acquirendi traditionem esse contendere.

Mediocres hi errores illi videbuntur, qui in THEOD. MARCILII *Annotationes ad Institutiones ad Pr. Inst. de Donat.* inciderit. Non enim eam tantum iam explosam sententiam adoptavit, sed iuxta CVIACIVM vellicavit, in *Obs. Lib. X. c. 28.* negantem, donationem iure nouo acquirendi modum esse. Audiamus egregiam ad conciliandum *Tribonianum* inuentionem. Contendit, *Iustiniani* aetate donationem solo consensu, sine traditione, perfici. Largior. Infert, transferri statim rei donatae dominium. Nego. Auxilium poscit a *Lege 35. C. de Donat.* Monströsa probatio. Eheu! Praeterquam enim, quod nec verbum quidem cogitationem de dominio excitet, sed Lex tantum donationem promittenti eius adimplerionem iniungat, uti verba ipsa strictim commonstrant; ex eo quoque oppido contrarium patescit, quod *Iustinianus* duplicem causam obligationis ad satis faciendum promissioni donationis exhibet; alteram a stipulatione petit, alteram, ex nuda promissionis acceptance, noua hac lege ordinat; eoque modo donationem, nudo pacto promissam, stipulationi effectu exaequat. Quid ergo inde probationis *Marcili*? Sisyphi saxum voluis. Tantum enim abest, ut domini probatio ex hac *Lege* exsculpi possit, ut potius euidenter obstat. IUSTINIANVS ita fancit: *Si autem hoc minime donator expresserit, siquidem stipulatio donationi inserta sit, ex eius auctoritate traditionem compelli fieri; Si vero et hoc praetermissum sit, nihilominus ex Lege nostra necessitatem ei imponi, etiam tradere hoc, quod donare existimauit: ut non ex hoc inutilis sit donatio, quod res non traditae sint: nec confirmetur ex traditione donatio, sed liberalitatem plenam,*

et

et secundum Legem nostram perfectissimam constitutam, necessarius traditionis effectus sequatur. Itaque constat ex hac sanctione: donatarium aduersus donantem agere posse ad tradendum, quo nempe dominium transferatur in accipientem. Eoque nomine inauditum foret, dominum eum esse, qui demum ad acquirendum agit. Non est causa cur dubites de verbis: *nec confirmetur ex traditione.* Procul a veritate distares, alium intellectum affingendo, quam quod confirmetur donatio, recte acceptata, per hanc Legem, etiam sine traditione, quo actio sit ad petendam traditionem. Vt ante traditionem translatum sit dominium, nullo iure credis, temere credis. Cogita quoque, quam differant verba: *tradere: restituere.*

§. VI.

Ex his a me expositis, nisi nimis mihi assentior, indubitatum efficitur, has interpretationes a vera defendendi via aberrare. Quid sentiam, paucis dabo. Creditu indignum mihi videtur, *Tribonianum*, licet eum ab omnibus erroribus, in compilatione obuiis, purgare nolim, in tantum delapsum esse vitium, ut, capitalia donationis principia hoc in titulo traditurus, ex antiquatis iuribus ea reperere voluerit. Non fugere eum potuit *IUSTINIANVM* per legem *un. Cod. de iud. iure quirit. toll.* omne discrimen, quod antiqua tempora dominium inter bonitarium et quiritarium statuebant, sustulisse. Constitutio haec sine die et consule Codici inserta deprehenditur. Equidem procliuus non sum ad *PETRI FRANCISCI LINGLOIS* sententiam in *Decis. L. ad hanc Legem*, qui eam in censum quinquaginta *Iustiniani* decisionum refert. Meditationi quidem *Inscriptio, ad Iulianum Praefectum Praetorio* directa, suffragari videtur, cum solita sit nouis Imperato-

ris

ris Decisionibus; Sed indoli, quam IUSTINIANVS in §. *fin. Instit. de Libert.* depingit, ex assè non responder. Mallem itaque eam in numero nouarum Constitutionum habere, quae a Decisionibus, proprie dictis, multum distant. Hoc tantum tuto asseram, hanc Constitutionem ante Digestorum et Institutionum compilationem promanasse. Incredibile enim est, si eo tempore distinctio inter dominium bonitarium et quiritarium, in qua principale punctum Iurisprudentiae versabatur, pristinum tenuisset vigorem, quod in Digestis et Institutionibus, de re hac praestantissima, nec vola nec vestigium inueniretur. Cui itaque haec coniectura placet, facile intelliget non excusandum errorem, si ex memoria obsoletorum defluerint verba in *laud. §. pro Inst.* prolata. Ponamus autem, *Tribonianum*, Institutionum compositionem dirigentem et adiuuantem, nihil hanc Constitutionem, forsitan quod postea demum fuerit edita, respexisse; Supra tamen egi, opinor satis, ut demonstrarem: etiam veterrimis temporibus donationem causam tantum dedisse, aliosque insuper modos adhibendos fuisse. Eoque magis *Tribonianum* offendit, quicquid ex hac causa ad defensionem trahitur. Intacta autem et illibata gloria seruabitur, si *Triboniani verba* de ratione, siue causa acquisitionis, interpretemur; quem in sensum saepius in Iure nostro defletere verbum: *genus*, docet BRISSONIVS; Eaque mihi praestantior aliis videtur conciliatio. Scio ad donationem mortis causa haec verba restringi, de qua non dubitatur, quod et olim, cum legatis exaequaretur, ipso iure dominium morte donantis transferit. Sed aegre in has partes discedo, cum honor *Triboniani* titubet.

His confirmatis principiis, deproperandum est ad exequendum propositum. Commemorat CICERO in *Topicis* duplex uxorum genus. Alterum earum, quae in manum mariti conuenerant, alterum, quae uxores tantum erant. In manum autem mariti triplici modo conueniebant uxores, per confarreationem, coemptiorem, et usum. Operam huic peruestigationi nauandam leuarunt scriptores in antiquitatibus versatissimi, BARN. BRISSONIVS, HENR. BROVWER, ANTONIVS et FRANCISCVS HOTTOMANNI, *veterem nuptiarum ritum, et connubiorum iura* ex liquidis fontibus haurientes. Nostra tempora ornat *Celeber. GRYPEN* cuius elegantissima tractatio: *de Vxore Romana* exstat. Praestantissima ex omni vicissitudine temporum coegit; a me tamen impetrare non potui, ut nuncium illis mitterem, qui deductionem ad domum antiquae nuptiarum formae necessariam esse contendunt. Qua de re alio tempore dicam, hoc tantum monito: Leges ab ipso in Praefatione allatas, tanto minus auctoritatis praestare, quanto luculentius ipse demonstratum iuit in *all. Tract. Cap. VII. §. 2.* in Legislatione *Iustiniani* neque in Pandectis, neque in Institutionibus, neque in Codice aliam speciem uxorum, quam earum quae uxores tantum habebantur, nullam earum, quae simul in manum conuenerunt, occurrere. Pereximius hic labor me, antea in hac scrupulosa re haesitantem, totum ad ipsius voluntatem composuit; nouam tamen, de qua dixi, dubitationem animo obmouit.

§. VIII.

Quod si itaque donationes inter virum et uxorem, circum-

circumspecta temporum et iurium varietate, pensitamus, aetas vetustissima, vigente conuentione in manum, primum occupat locum. Succedit altera, quae moribus debetur; Quam excipit Senatus Consultum ad Antonini et Caracallae orationem factum. Postremo iura Codicis considerantur. Videamus ergo, quid de donatione inter virum et uxorem, cum uxor in manum mariti venerit, statuendum sit. Non substituisse donationes facile liquet. Quotquot vero Leges Romanae enarrant rationes, quibus donationes inter virum et uxorem circumscribuntur, nulla harum conuentioni in manum accommodari potest. Vna, et sola sufficit, sita in patria potestate, quam per conuentionem in manum maritus nanciscitur. Manus namque potestatem significat, quod et leuiter tinctis notum est. Idcirco etiam uxorem in manu maritumque esse dicit GELLIVS *Noct. Attic. Lib. 4. c. 3.* Et tanquam suus heres uxor viro defuncto succedit, ex antiquissima *Romuli Lege*, docente DIONYSIO HALICARNASSEO *L. 2.* et BALDVINO *ad Leges Romuli.* Iam vero omnino expeditum est, filiumfamilias inter et patrem, ob patriae potestatis vinculum, nullam obtinuisse donationem, *L. 1. §. 1. D. pro donato.* Mansit et hoc iure Codicis illibatum, *L. 17. C. de Donat.* nisi quod filio in castra eunti donare permissum sit, *L. 4. C. Famil. hercisc. L. 1. C. de Castrensi Pecul.* atque morte patris, donationem non reuocantis, confirmetur. *L. 25. C. de Donat. inter Vir. et Vx.* Indubitatum itaque his quoque temporibus, quibus consuetum erat, ut uxores in manum mariti conuenirent, donationes inter coniuges subsistere non potuisse. Ex quo facile erit intellectu, PLVTARCHVM rem acu haud tetegisse, cum in *L. 20. de Praecept. connub.* hanc reddit rationem: ut coniuges

nullius rei participes fierent, sed omnia communia iudicarent. Profecto, demonstrari nequit, vel antiqua, vel media, vel noua Romanorum tempora, veram inter coniuges communionem, et uniuersorum quidem bonorum, aluisse; tamen non negem, aliquando coniuges per pacta dotalia talem societatem constituisse. *L. 17. §. 1. D. Solut. matrim. L. 16. §. 3. D. de Aliment. et cibis. leg.* Pessimo autem consilio haec ad conuentionem in manum traducuntur. Patria enim potestas maritis in uxores eius generis competens, quae omnium bonorum uxoris dominium marito vindicat, haud patitur hanc societatem. Nihil commoueor loco DIONYSII HALICARNASSEI *Antiquit. Rom. L. 2. c. 4.* et COLVMELLAE *de Re rustica L. 12. c. 1.* Vera bonorum societas exinde nullo negotio deducitur. Cum vero antiquum tempus haec loca sine dubio sapiant, credendum omnino est scriptores ad suorum heredum conditionem respexisse, quae effecit, ut sui heredes, quod nomen ipsum docet, uiuente patre iam simul pro dominis rerum paternarum haberentur. *§. 2. 7. de Hered. Qual. et Differ. L. 11. D. de Liber. et Posth.* His si composueris, ut antea exposui, uxorem quae in manum conuenerat ex eodem genere heredum fuisse, facilis ad conciliandum via patebit.

§. IX.

Transeo ad iura in Digestis commemorata. *Prima* statim *Lex in Tit. de Donat. inter Vir. et Vxor.* de receptis apud Romanos moribus loquitur. Dicit *VLPIANVS in L. 1. all. tit. Moribus apud nos receptum est, ne donationes inter virum et uxorem valerent. Mores maiorum appellat in L. 3. ei. tit.* Latissime patet haec locutio. Sed magno labore omnem meditationem, de diuersis in iure nostro

nostro eo nomine occurrentibus significationibus, instruxit *Celeberr. IO. GOTHOFR. RICHTER in Dissertatione elegantissima: de Moribus Maiorum.* Inter alias, ut occasio Legum tulit, expositas, hanc meam facio: *quod Mores sint ius populi Romani, quod ex diuturna simulium observationum, ac institutorum usurpatione ortum erat, quodque tacito consensu populi, sine scripta lege, custodiebatur.* Conformabo huic luculentae descriptioni explanationem Legum ex *Vlpiani* scriptionibus collectarum. Irrumpunt plerique in *CYIACIUM in Paratitl. ad Digt. de Donat. inter Virum et Vxorem.* Contendit nempe, nulla adiecta demonstratione, ex Graecia, atque Atheniensium Legislatore haec migrasse in Rempublicam Romanam; quin ex fonte Romanae Iurisprudentiae, Legibus nempe XII. tabularum perit. Equidem, si striete dixisset, his Legibus expressim prohibitas esse donationes inter virum et uxorem, increpantium societatem adirem. Sed sagacitas huius viri, antiquitatibus familiaris, suaviorem animo tradit cogitationem. Quo pressius loquitur *Cuiacius*, eo certius credi potest, eum causam a prima origine reuocasse. Quantum sit, quod Romani vel ex Hebraeorum, vel ex Graecorum scitis in suam utilitatem traduxerint, accommodauerint, et non raro in melius, vel deterius produxerint, non ignorant, quibus cordi est scire Iurisprudentiae Romanae stamina. Athenienses autem patriam potestatem in suos liberos exercuisse, licet tanti rigoris, quem Romani induxerunt, plena non fuerit, forte quod benignius de liberis, naturali amore instincti, sentirent, dubitatione vacat. Docet illud locus ab *oiseLIO ad Caii Inst. L. 1. tit. 3. §. 2. ex SEXTO EMPIRICO L. III. Pyrrhon. Hypoth. laudatus, atque ipse DIONYSIVS HALICARNASS. L. 2. compa-*

rando graecas Leges romanis, non diffitetur, graecos quoque patria potestate usos esse. Ex eodem vero *Dionysii* loco et hoc luculenter euincitur, pleniore, et feueriores quodam modo effectus a Romanorum Legibus ortum ducere. Fons et caput est in Legibus *Romuli*, vt *fragmenta*, quae extant *Iuris Papyriani*, ostendunt, eoque facit *Lex XVII. a PARDVLPHO PRATEIO in Iurisprudentia veteri, ex Romuli Legibus restituta.*

§. X.

Sed an ille quoque effectus: quod liberi nihil proprii habuerint, omnia vero patri acquisuerint, ex eodem fonte dimanauerit, nondum satis expeditum mihi videtur. Affirmant hoc plerique, auxilium a *SEXTO EMPIRICO Pyrrhon. Hypot. III. 24. SENECA de Benef. Lib. VII. c. 4. DIONYSIO HALICARNASSEO Antiquit. Roman. L. VIII. SVETONIO in Tiber. c. 15.* petentes. Sollicite vero mihi inquirenti in rei veritatem, hoc tantum iudicium relictum videbatur, antiquam hanc fuisse obseruationem; *Romuli* vero aetatem haec attingere recte inde non conicitur. Quin *DIONYSIVS in L. 8.* ubi hac de re vestigium inuenitur, supplicium a *Cassio* tyrannidis accusato sumtum, ultro citroque pensitatis rationibus, commemorat. Incidit haec historia in annum ab *V. C. CCLXIX.* Longissime ergo disiungitur augurium, quod *Romuli* tempora ante oculos habuerit. Imo, cum *Dionysius* tantam curam in referendis legibus *Romuli* de patria potestate eiusque rigore in *Lib. 2.* defixerit, ut et quid differant *Solonis* Leges ab his *Romuli* contentiose explanauerit, difficile mihi est creditu, eum rem tanti ponderis obliuioni tradidisse, ex tanto demum interuallo hac de re dicturum. Quanquam igitur de hac aliorum diuinatione iure dubito, hoc tamen opinor certissimum esse,

esse, in Legibus XII. tabularum memoriam relatam inueniri. Pleraque fragmenta de eo silent. Recte tamen PARD. PRATEIVS in *Iurisprudencia veteri ad LL. XII. tabb.* secundam legem, ex ALEXANDRO AB ALEX. *Dier. gen. L. 6. p. m. 326. in fine* ita restaurat: *Neque filiis quidquam in bonis viuentibus parentibus esto.* Indubitata res est Alexandrum de L.L. XII. tabb. loqui. Paulo enim ante dicit: *Extant quoque (ut multi asserunt) Hermodori Ephetii, legum decemuiralium primi interpretis, scripta relata, cuius statua ob id fuit comitiis erecta.* etc. Paucis interiectis pergit: *Ex his non alienum fuerit aliqua, licet nimis peruetusta et obsoleta, annotasse.* Tandem, inter varia ex his antiquis enarrata, inquit: *neque filiis quicquam in bonis esse, patribus viuentibus, voluere, nisi patrio iure emancipatione solutus foret.* Nolim putes, me eo dilabi, ut inde a Legibus Solonis, ex Graecia Romanam perlatis, hunc patriae potestatis effectum deducam. Quin, contendo, longo ante conflatas LL. decemuirales tempore apud Romanos haec tenuisse. Euidenter hoc ex DIONYS. HALICARNASSEI loco supra allegato ex Lib. VIII. patescit. Quae enim ibi refert, in haec tempora incidunt, quibus ne cogitatum quidem de Legatis in Graeciam mittendis erat. Suspicio itaque, hanc patriae potestatis efficaciam vere ex moribus Romanorum, domi sensim coalescentibus, dimanasse. Forsitan et hoc mihi dabitur, avaritiam, quae Romanorum animos inuaserat, conquerente LIVIO L. 34. C. 4. fomenta praestitisse, ut patriam potestatem, ad directionem liberorum magis erectam, ad lucrum pariter porrexerint. Dum haec ita sunt, facile est cognitu, cur moribus prohibita dicatur donatio inter virum et uxorem. Ante enim iam expositum est, conuentionem in manum uxorem mariti patri-

patriae potestati subiecisse, idque ex *Lege Romuli* defluisse, testis est DIONYS. HALICARNASSEVS L. 2. ex quo PRATEIVS *Romuli Legem. XIV.* composuit: *Filia, uti patri, ita defuncto viro mulier heres esto.* Quo nomine etiam hoc consequitur: uxorem in patria viri potestate fuisse.

§. XI.

Moribus itaque donationem inter virum et uxorem non valere recte dicitur. Quod si tamen aliis hae displicuerint meditationes, sciant illi fortiora me argumenta expectare. Quid vero, si etiam probaretur causam et ortum a *Romulo* repeti posse? Nihil tamen impedit, quo minus moribus adscribatur. Nam et, quod regis legibus debetur, morum nomine venire in iure nostro, plenius constat, et de patria potestate L. 8. D. de his qui sui vel al. iur. sunt, probat. Ex his adductis prone defluit, *Vlpiani* verba, ad mores composita, non nouiora tantum tempora ante Senatus Consultum, sed antiqua pariter respicere. Idcirco errant, qui mores hos solummodo ad hoc mulierum genus, quae uxores tantum erant, restringunt. Vetusstae nempe aetati non ignotae erant uxores, quae in manum non conuenerant. CICERO, ut supra tradidi, in *Topicis* earum mentionem facit, exemploque est uxor, cuius meminit in *Orat. in Verrem* L. 3. c. 22, cum de *Xenone Menone* ita scribit: *Dicebat ille, non modo se non arasse id, quod satis erat, sed nec dominum esse eius fundi, nec locatorem uxoris (alii uxorem legunt) esse, eam ipsam suum negotium gerere, ipsam locauisse.* Quam autem haec aliena sint ab uxore quae in manum conuenerat, quilibet intelligit. Hoc vero animum in ancipiti tenebat, qua ratione hi mores, uxoribus magis,

magis, quae in manum conuenerant, proprii, ad alterum mulierum genus porrigi possint. Mirari autem desii, mecum reputans, frequenter contingere ut mores, licet mutato statui non aequabiles, retineantur. Accedit alia, a lasciuia mulierum et rapacitate, his temporibus ingravescente, ducta ratio. Hinc PLAVTVS in *Penul. Aët. I.*

Sc. 2.

Negotii sibi qui uolet comparare

Nauem et mulierem haec duo comparato,

Nam nullae magis res duae plus negotii

Habent, forte si occeperis ornare,

Neque unquam satis hae duae res ornantur,

Neque eis ulla ornandi satis satietas est.

Legi meretur descriptio ornamentorum in SENECA *De Benef. L. VII. c. 9.* et TERTVLLIANO *de habitu muliebri.* O tempora! O mores!

§. XII.

Erit itaque extra dubitationis aleam positum, prohibitionum donationum inter coniuges moribus, non scriptae legi, deberi. Agitare causam uidetur ALEXANDER AB ALEX. *Dier. Gen. L. II. c. 5.* Dicit enim: *Donna uero et munuscula uirum ab uxore uel contra accipere Legibus erat et scripto iure uetitum: nefas existimantes, quod legitimus amor coniunxit donis uideri potius allici, quam coniugali amore conciliari.* Sed, siue Legem Etruscae genti propriam, siue Romanis et Graecis communem intellexerit, memoria huius rei gestae deest. Forsitan respexit ad Legem Solonis et Lycurgi, dotis constitutionem refrenantem, cuius meminit in *L. IV. c. 8.*

C

quam

quam ex eodem et *Plutarcho*, PARD. PRATEIVS *all. Libr. Leg. Sol. XXIII.* ita exhibet: *Vestes tres et parui pretii vasa, aliud praeterea nihil importante nuptae.* Nihil haec lex, si est certa, ad Romanos pertinet. Dotis causa apud Romanos nunquam eadem, semper diuersa a graecis fuit. Omnia enim bona, cum mulier in manum conuenit, quae mulieris fuerunt, viri fiunt dotis nomine. CICERO *in Top. IV.* Imo ex ipsa hac Lege obtorte satis ducitur, omnem circumscribi donationem.

§. XIII.

Tempus monet, ut Leges Pandectarum adeam, rationesque scruter. Contigit huic iuri, quod contingere non potuisset, moribus in tabulas relatis, vel si scripta Lex ab initio adfuisse, ut adeo vaga et confusa notitia eius exstiterit temporibus ante Iustinianum, ut ne tenorem quidem receptae moribus sententiae eundem omnes crediderint; quod attente ponderatis legibus liquet. Hinc seges rationum. Agmen ducit PLVTARCHVS *Roman. Quaest. Tom. II.* semen dubiorum spargens. Series rationum recensitarum uberrime declarat, locorum, temporum, rerumque vicissitudines ita negligi, ut commixta dissimilia, omniaque turbata intelligantur. Perstrinxit rationum varietatem BÖHMERS *Diff. de statu donationum inter Virum et Vxorem antiquo et hodierno §. 21.* Quod vero a sequenti *Spho* longe absit mea sententia, ex supra enarratis conspicuum erit. Princeps contentio mihi est, cum Iure Consultis, quorum scripta tenet Digestorum titulus. Efflagitat rei dicendae grauitas, ut viginti inter Iure Consultos, quorum hic titulus mentionem facit, selectionem habeam. Quantam enim

nim utilitatem afferat aetatis Iure Consultorum distinctio, superuacaneum foret dicere. Remissius autem haec tractari, docent omnes fere commentationes.

§. XIV.

Duplex Legum in hoc titulo est facies. Altera *mores*, altera *Orationem Seueri et Antonini* praesentat. Operae igitur pretium erit Iure Consultos his Imperatoribus coaeuos, vel posteriores, ab anterioribus seiungere. Quemque horum suae aetati tradam. *Labeo et Alfenus Varus* sub AVGVSTO: *Proculus* sub CLAVDIO: *Iulianus, Iauolenus, Neratius, Priscus, Celsus filius, et Caelius Africanus* sub HADRIANO. *Caius, Pomponius, Marcellus, Clemens et Ceruid. Scaeuola* sub ANTONINIS, floruerunt. Sub SEPTIMIO SEVERO et ANTONINO CARACALLA *Papinianus et Tryphoninus*: Sub ALEXANDRO SEVERO *Vlpianus, Paulus, Rufinus*: Sub GORDIANO et PHILIPPIS *Modestinus*: Sub CONSTANTINIS *Hermogenianus* vixerunt. Stomachum mihi illi faciunt, qui, leuaturi operam, Leges ad trigessimam secundam usque ad mores, sequentes vero Leges ad nouam ordinationem Senatus Consulti referunt. Perpendas quaeso, *Legem 23.* quae tota ad nouam a Senatus Consulto additam formam spectat. *Post Legem 32.* pariter pleraque Legum pars ex iis Iure consultis deprompta est, quorum cerneret tantum *Seueri et Antonini* aetas seruauit. Quis est itaque omnium tam ignarus rerum, tam rudis in interpretationum principiis, ut Iure Consultorum, a *Seueri et Antonini* tempore remotorum, scripta, ad noua Senatus scita applicare cogitet?

MARCELLVS fortasse, in *L. 45. D. de Donat. inter Vir. et Vx.* Senatus consulti memoriam tenens, vexat veritatem? Umbram times, MARCELLVS ita scribit: *etiam eum detrabere, sine mulieris damno, et citra metum Senatus Consulti, quod detrabentibus negotiationis causa occurrit.* Quae obscurius hic tradit Marcellus, plenius ex ipso refert VLP IANVS in *L. 43. §. 1. D. de Legat. 1.* Discis exinde Marcelli sententiam: Possè maritum, si diætam in horto dotali fecerit, ea detrabere, quae usui eius futura sunt, sine mulieris damno. Ex qua Lege restringitur, quod generaliter ante ab eodem Vlpiano, vi Senatus Consulti dictum est in *L. 41. §. 1. eod.* Testante hac Lege, factum hoc Senatus Consultum ad Orationem HADRIANI M. Aciolo Auiola et C. Corellio Pansa Consultibus. Ad plenam quoque cognitionem huius Senatus Consulti facit *L. 52. D. de Contrah. Empt. et L. ult. D. de Damn. inf. Conf. LABITTI V. Ind. Pand. c. 5. §. 32. Lex denique 2. C. de Aedif. priv.* ostendit iam ante HADRIANVM, VESPASIANVM hac de re edixisse. In dubium hoc vocat CUIACIUS *Lib. V. Obs. c. 26.* existimans, vel Senatus Consultum aliud, quo Edictum VESPASIANI confirmatum, non illud HADRIANI tempore conditum intelligi, vel errorem in nomine Imperatoris versari, Vtrumque non accurate, nec cogitate fatis. Edicta Imperatorum Senatus Consultis confirmari Leges laudatae non probant. Nec ut errorem increpemus opus est. Vero est similius, VESPASIANVM *Legem XII. tabularum*, tignorum alienorum, aedificio iunctorum, vindicationem prohibentem: ne urbs ruinis deformetur, latius produxisse, ut nunquam negotiandi causa aedificia et marmora, aliaque

praediis affixa, detrahere liceat. Quod eximium institutum eo usque porrexit HADRIANVS, ut nec ea quouis alio modo, v. c. legato per *Leg. 41. D. de Legat. 1. alienare* permittat, simulque dupli poenam statuatur. *L. ult. D. de Damn. inf.* RENAT. BOTTEREAU in *Hadriano Legislatore ad Annum Imperii VI. §. I. Marcellum* itaque in *laud. Lege 45.* negligere tam Edictum, quam Senatus Consultum contendis. Ita est. Propter ea tamen non est vellicandus *Marcellus*. Maritus enim, dum sine uxoris damno haec a diaetis detrahit, sibi profutura, non negotiationis, non alienationis causa hoc facit, sed ut sibi feruet, nec impensas amittat. Recte ergo dicit: *Senatus Consultum ipsi impedimento non esse.* Mecum nunc conuenies, huius aetatis Iure Consultos solum moribus explicandis deseruire. Idcirco si intellexeris, *Noodrium*, aliosque *Julianum*, tanquam interpretem *Orationis Seueri et Antonini*, consulere, hoc tibi officii datum cogita, ut primum tantum *Orationis* caput exinde explanes. Prima autem pars, ut consuetum est in Principum *Orationibus*, historicam narrationem iuris, quo ad hoc tempus usi fuerunt Romani, continet. Quod vero Iure consultos, tempore *SEVERI* et *ANTONINI*, aut postea florentes, attinet, dubio vacat, eos et antiquum et nouum rei statum informare. Agas tamen circumspicte in applicando, ne te opinio fallat.

§. XVI.

Ordo me ducit ad diiudicandas rationes diuersas, a variis Iure consultis traditas. Veras causas supra iam recensui. Quoad hae conueniant videamus. Concinna est illa *VLPIANI* in *L. 1. D. de Donat. inter Vir. et Vxor. ne mutuo amore inuicem spoliarentur, donationibus non*

temperantes; sed profusa erga se facilitate. Concinnam voco, versa cogitatione in illas uxores, quae in manum non contuenerant, alias flocci pendet. Ceterae, vel temporariae, vel inanes conspiciuntur. SEXTVS COECILIVS, referente PAVLLO L. 2. eod. hanc subornat; quia saepe futurum esset ut discuterentur matrimonia, si non donaret is qui possit, atque ea ratione euenturum, ut venalia essent matrimonia. Licet alii defensionem parent, tam modicum tamen temporis inueni, quod hanc rationem in Romana republica fert, ut ficulneam potius reputem illam Caecilii rationem. Indubitatum reddit GELLIVS Noct. Attic. Lib. IV. c. 3. scribens: quingenis fere annis, post Romam conditam, nullas rei uxoriae actiones, neque cautiones in urbe, aut in Latio fuisse, quia profecto non desiderabantur, nullis etiam tunc matrimoniis diuertentibus; Primum deinde Sp. Caruil. Rugam ob sterilitatem uxorem dimisisse. Imo et ab aliis relatum legimus, sexcentis fere annis, exemplum de diuortio non esse memoriae proditum. Celeb. OTTO in Praef. ad Tom. IV. Thesaur. iur. Rom. Non e longinquo ergo intelligitur, eis temporibus diuortia ansam his moribus praebere non potuisse. Anno post V. C. DCCLXII. AVGVSTVS Lege Iulia de maritandis ordinibus. diuortiis ingravescentibus, modum imposuit. SVETONIVS in Aug. cap. 34. in fine. Poenas nempe soluti, vel mariti, vel uxoris culpa matrimonii, sanxit, ut videre est de priori casu in cap. XXI. Sequens pars, de altero agens, redintegrari potest ex VLPIANI Fragm. tit. VI. de Dot. §. 10. et PAVLLI Fragm. ex Institut. Libro secundo tit. de Dotibus, quod SCHVLTINGIVS Fragm. Sententiar. recept. adiecit. Vtriusque fragmentis fructuosa erit lectio uberrimarum eius obseruationum. Causas igitur, nisi
poe-

poenam subire voluerit diuortium faciens, sine dubio in medium proferre debuit. *L. 60. §. 1. et L. 61 D. de Donat. inter Vir. et Vxor.* Iusta causa esse non poterat denegata donatio, cum prohiberetur moribus. Prohibitionem vero non metus diuortii excitauit. Poena potius satis comprimebat diuertendi libidinem. Insecuta deinde tempora non relaxarunt frena, quin compresserunt; Cerebro igitur *Cocclii*, non moribus debetur haec ratio. Noli credere, verba *VLPIANI* in *L. 3. eod.* haec ratio ex *Oratione Imperatoris nostri Antonini Augusti, electa est etc. Cocclii* rationem stipare, quae potius ad *Vlpiani* causam in *L. 1.* traditam referri merentur.

§. XVII.

Interim ingenue fateor glomeratas rationes in *Oratione*, si postremo loco positam excipio, mediocre pondus habere. Amorem honestum maiores solo animo aestimarunt. Ita erat, et erit omni aetate. Commune est veri amoris inter mortales principium, non coniugibus proprium. Amicitia autem, ex amore conflata, an cautam et moderatam beneficentiam damnat? An famae coniunctorum consuli credis, si officia amoris inhumane expellantur? An concordia pretio conciliata videbitur, cum liberalitate non dissoluta animus, haud meretricio amore imbutus, demonstretur? Pellamus a Legibus nostris inhumanitatis suspicionem. Nihil valent consarcinatae hae rationes, nisi limitibus arctius circumscribantur. Obmurmurabunt alii, quod oratio has rationes confirmet. Vela non contraho. Prima enim orationis pars antiquitatis commemorationem tenet, nihil disponit. Nauici pariter *PAULLI* rationem in *L. 2.* merito facio, quod ex dictis hucusque constat.

§. XVIII.

§. XVIII.

Post positis itaque aliorum rationibus, sola illa **VLP-
PIANI** in *L. 1.* data mores confirmat. Scimus autem, om-
ne cognoscendi Leges et interpretandi principium a rati-
one Legis repetendum esse. Ratio si generalis depre-
henditur, Lex huic innixa generalis est, regulamque
constituit. Contra vero specialis ratio Legem specia-
lem et exceptionem tantum efficit. Accommodemus
has principales cognitiones donationibus inter virum et
uxorem. **VLP-PIANVS**, de ratione morum Romanae gen-
tis sollicitus, hanc reddit: *ne mutuato amore inuicem
SPOLIARENTVR*. Quomodo hoc intelligendum sit expo-
nit in *L. 5. §. 8.*, atque latius patens verbum: *Spoliarentur*,
limitibus circumdat, dicens: *Definiri solet, eam demum
donationem impediri solere, quae et donantem PAVPERIO-
REM et accipientem facit LOCUPLETIOREM*. Idque et aliis
Legibus commodisque exemplis iuit demonstratum. Cum
vero et illa ratio, sola, facile longius abducere potuisset
meditationem a mente ipsius, arctius verba in eadem
Leg. 1. constringit addens: *donationibus non TEMPE-
RANTES, SED PROFVSA ERGA SE FACILITATE*.
Iuncta haec verbis anterioribus sententiam *Vlpiani* defini-
unt. Non est haec morum acerbitas, ut omnis liberalitatis
extirpetur usus. Vel, ut cum **PAVLO** loquar, in *L. 28.*
*D. h. t. Sane non amare, nec tanquam inter infestos
ius prohibita donationis tractandum est, sed ut inter con-
iunctos maximo affectu, ET SOLAM INOPIAM timen-
tes*. Igitur mores, ratiocinatur *Vlpianus*, tantum cohi-
bent coniugum donationes tanti momenti, ut intempe-
rantia liqueat, donantis egestas, bonorumque dissolutio
iuste metuatur. Quod dubites de vera hac *Vlpiani* men-
te nihil est. Titubantes autem satis firmabit *Lex 15. D.*
eod.

eod. ubi VLPPIANVS ita: *Ex annuo vel menstruo quod uxori maritus praestat, tunc, quod superest reuocabitur, si satis est IMMODICVM, id est supra vires dotis.* Olim et ita sentiebat POMPONIVS L. 31. §. 8. D. eod. *Si vir uxori munus IMMODICVM Kalendis Martiis aut natali die dedisset, donatio est.* Audio susurraciones. In cassum redire Vlpiani et meum laborem, sibilant. Nonne *Lex Cincia*, longe ante Vlpianum lata, frena iniecit donantibus? Nonne certam definiuit summam? Nonne modum excedentes donationes rescidit? Quid ergo opus est de moribus contendere? Meditor concordiam, ne veritas dilabatur. Modum imposuit *Cincia Lex*. Ad certam quantitatem restrinxit. Nihil contra facio. Largior et liberalius, Vlpiani tempora non ignorasse summae quantitatem, quae hodie nescitur. Quod vero *Lex Cincia* donationes modum excedentes infirmauerit auctoritate scriptorum non probatur; Contrarium potius ex *Fragm. VLPPIANI Tit. 1. §. 1. Imperfecta*, inquit, *Lex est veluti Cincia, quae supra certum modum donare prohibet, exceptis quibusdam cognatis, ET SI PLUS DONATVM SIT, NON RESCINDIT.* Omnibusque numeris absolutam probationem adiecit SCHVLTING ad h. l. Praeter vero ea, si et vera esset rescissio, non tamen habes: cur mores rejicias. Nam, quaecunque demum fuerit quantitas illa *Legis Cinciae*, quam ignoramus, facillime tamen euenire potuisset, ut donatio ad praescriptum modum composita, propter opum mediocritatem immoderata, adeoque pro donantis conditione temperanda sit.

§. XIX.

Cognita Vlpiani mente, non moror haec repetere principia: Donatio inter virum et uxorem valida est, nec

D

mori-

moribus prohibetur. Sed, facti habita circumspectione, si vires patrimonii, si donationis quantitas intemperantiam, bonorumque dissipationem ostendant, nihil valet quod immoderate gestum est. Clauderem rationum transactionem, nisi elegantissima *Dissertatio Consult. Car. Frid. SCHUBERTI de Iustitia transactionis testamenti nondum inspectis tabulis, ob sublatam vicesimam hereditatum*, moram iniiceret. Contendit enim in §. IX. *Seuerum et Antoninum* donationes inter virum et uxorem plane prohibuisse, per *Leg. 3. D. de Donat. inter Vir. et Uxor.* atque nullam aliam subesse rationem, quam ne fraus vicesimae, ab *Augusto Imperatore* vectigalis nomine *Lege Iulia* constitutae, fieret. Sed pace *Consult. Viri* discessionem facio. *Seuerus et Antoninus* has donationes, dum in primo orationis capite antiquos mores recensent, minime cohibuerunt; Quin imo veteris iuris rigorem relaxarunt, confirmando donationes inter coniuges, si ante mortem liberalem mentem donans non mutauerit. Si vero vicesima his Imperatoribus cordi fuerit, non modo non respondere menti dispositionem, sed omnino repugnare intelligeremus. De cetero, latius patet dubitatio: an unquam defendi possit, vicesimam ad donationes inter viuos pertinuisse. *DIO CASSIVS* certe *Lib. LV.* contra facit, nec alios rerum gestarum scriptores nos ad credendum inuitare cognoui.

§. XX.

Tradidi hucusque cognoscendi principia, quorum pleraque ex *Vlpiano*, optimo morum interprete, de prompta sunt. Non est opus litem illi nunciare, quod in *L. 2. §. 10. D. h. t.* dicit: *Sciendum autem est, ita interd. etiam inter virum et uxorem donationem, ut IPSO IV-*

RE nihil valeat quod est actum, et, patris, interiectis: IP SO ENIM IVRE, quae inter virum et uxorem donationis causa geruntur, nullius momenti sunt. Primo enim ex iis quae iam exposui luculenter constat, regulam *Ulpianum* constituere noluisse, sed verba haec ad rationem ab ipso positam, indeque profluentem prohibitionem accomodanda esse. Deinde, non immerito coniicio, *Ulpianum* a propria significatione locutionis: ipso iure, deviasse. AB initio enim donationem, tradita re, ipso iure nullam fuisse defendi nequit, nisi quis verbis, sprete Legum ratione et nexu, inhiare velit. Dabo causae argumenta: Scis usucapionem nullam esse, nisi possessor rem iusto titulo et bona fide acceperit. Qui ex causa iure ab initio probata rem sibi comparat, an iustum habet titulum? an bonae est fidei possessor? Profecto non, aut iura fallunt. Iam mentem applica ad L. 25. D. h. t. TERENTIUS CLEMENS, Iure consultus sub *Antoninis* vicens, meditans de illo casu; an uxor alienam rem (certe credidit mariti esse, alias in fumum abiret Lex) ex donatione a marito accipiens, statim ad usucapionem admitti possit? Afferit Iure Consultus admittendam esse, nec impediri usucapionem. Pensita, num, si ab initio ipso iure nulla fuerit donatio mariti, bona fides, et iustus titulus stipare potuerit usucapionem? Inquis. PAVLYS in L. 1. D. pro Donato contra facit, verb: Si inter virum et uxorem donatio facta sit, usucapio non procedit. Videsne, antecedentibus compositis, eo haec pertinere, si maritus propriam rem donauerit? Ita enim pauperior sit maritus, adeoque rationi prohibitionis respondet. Sic est, si donatio fuerit immoderata, alioquin non opus ut de usucapione quaeramus cum, ipso iure

valeat, Iungas L. 28. D. de Donat. inter Vir. et Vxor. Distinctius loquitur POMPONIVS in L. 3. D. pro donato: Si vir uxori vel uxor viro donauerit, si aliena res donata est, verum est, quod Trebatius putabat, si pauperior is, qui donasset non fieret, usucapionem possidenti procedere. Ita duo seiungendi sunt casus; Aut maritus ipse rem uxori donatam bona fide et iusto titulo acquisiuerat, uxor usucapere nequit, cum maritus, qui ipse usucapere poterat, pauperior existat. Aut rem, quam sciuit alienam esse uxori donauit, atque tunc usucapio ab uxore iure perfitur, cum nihil ex bonis dimiserit.

§. XXI.

Accipe aliam causam, ex qua donationem ab initio non ipso iure nullam esse affirmo. Qui ex iniusto titulo rem accipit, malae fidei est possessor. Hic in perpetua mora Legibus constituitur. Morosus debitor omne praestat periculum. Aestimationem rei, si perierit, aut consumpta sit, soluit. Tralatitia haec sunt. His positis animum aduertio ad VLPIANVM L. 7. D. de Donat. int. Vir. et Vxor. Venit in disceptationem: Si donans vir aut uxor a donatorio, iure suffragante, repetat donationem, eo quod locupletior plus iusto factus sit, quod tempus ad diiudicandam quaestionem spectari debeat, ut intelligatur an locupletior euaserit, nec ne. Flocci facienda esset tota haec quaestio, si dubio vacaret donationem inter coniuges ab initio esse ipso iure nullam. Nihil ad decidendum pertineret, nisi hoc solum, quod nulla sit donatio. Iam vero hoc tantum sub alea videbatur, utrum litis contestatae, utrum vero rei iudicatae tempus spectandum sit. Eamque controuersiam Iure Consultus ita decidit, ut litis contestatae tempus ad amissam ducatur.

Aut

Aut nimis mihi assentior, aut in aprico iacet, donationem non ipso iure ab initio nullam, sed habendam prius esse cognitionem, an intemperantia, bonorumque dilapidatio emicet, et donationem irritet. Ex quo facillimo quoque negotio diiudicari poterit, quam ob causam a donante coniuge nec usurae ex re donata perceptae, *L. 15. §. 1. D. de Donat. int. Vir. et Vxor. nec fructus L. 17. D. eod. repeti possint.* Alias rationes offert *NOODT. Comment. ad h. tit. Dig.* De usuris hanc reddit: quia uxor quidem hoc incremento fit locupletior, at maritus non fit pauperior. Ficulnea est. Qui perdit usuras, quas ipse percipere poterat, nonne pauperior redditur? De fructibus vero tantum industrialibus, quia hi soli imaginem habent usurarum, non de naturalibus, Legem explanat. Torquet dixerim. *Lex. 5. §. 18. eod.* uberrime docet, rei vindicationem, si res donata extet, donanti competere. Quis vero ignorat in rei vindicationem tam industriales, quam naturales fructus venire, Sed, dum haec dissero, proprio me gladio iugulatum dare videbor. Ipso iure ab initio nullam esse donationem negavi. Nunc rei vindicationem donanti impertior. Quid ergo certius est dominium rei donatae donanti coniugi illibatum mansisse? Cauillaris, non recte disputas. Emphyteusin concedens, si intra triennium in emphyteusi seculari, et intra biennium in ecclesiastica annum canonem non solverit, an non vindicandi ius habet? Itane emphyteuseos constitutio ab initio erat nulla? Profecto, ex tempore demum quo mora in canone soluendo contrahebatur. Eodem modo discas, ex illo tempore, quo constabat de intemperantia donantis coniugis, renasci dominium.

§. XXII.

Hic status erat donationum inter coniuges ante Senatus Consultum, ita, ni fallor, comparatus; ut ipso iure nullae vocari non potuerint. Ordo poscit ut dispiciamus, quid Senatus Consultum commutauerit. Factum est Senatus Consultum, habita oratione a SEPTIMIO SEVERO, et ANTONINO CARACALLA Imperatoribus *A. V. C. 958.* *Nummio Albino et Fulvio Acquiliano Coss.* RELANDVS, et AMELOVEN in *Fastis Cons.* Alii ad *An. 955*, alii ad *959.* referunt, quod non probatur. Hoc tempore Imperatores fasces simul gerebant, ideoque oratio aliquando *Seuero L. 23. D. et L. 10. C. de Donat. int. Vir. et Vxor.* aliquando *Antonino L. 3. pr. et 32. D. eod.* aliquando *utrique L. 3. C. eod.* adscribitur.

§. XIII.

Effingunt alii duplicem orationem, et duplex Senatus Consultum; Alteram *folius Seueri*, quae minus plena fuerit, atque donationes tantum traditione absolutas confirmauerit, eoque *L. 23. D. h. t.* referunt; alteram pleniorum *Seueri et Antonini*, etiam stipulatione promissas donationes corroborantem, cui praesertim *L. 32. et 33. eod.* applicant. Error errorem peperit. Crediderunt VLPIANVM in *L. 32. et seq.* hoc Senatus Consultum ad donationes, etiam sola stipulatione initas, extendere; Cum vero hac ratione *L. 23. eod.* ad concordiam adducere non potuerint, noua inuentione duplicis orationis aditum parare conati sunt. Res est magni momenti, copiosa tractatione digna. Sed non est causa, cur tantum laborem caperem, cum Viri Celebratissimi VAN BYNCKERSHOECK *Obseru. Iur. Rom. Lib. V. cap. 18.* et OTTO in *Papiniano Cap.*

Cap. XII. §. 9. sententiam hanc profligauerint. Pauca tantum ponderosis eorum argumentis, ut facilius reddatur intellectio, adiciam. Totus ipsis consensio, hoc Senatus Consultum donationes coniugum eo tantum in casu, si traditio accesserit, confirmasse, ut adeo recte *Papinianus*, suffragante *Ulpiano* in *L. 23. D. h. t.* putauerit: Orationem *D. Seueri* ad rerum donationem pertinere, sed, si stipulanti spondisset uxori suae, non conueniri posse heredem mariti, licet durante voluntate maritus decesserit. Neque *Ulpianus* sibi, nec alii Iure Consulti aduersantur. Dubium ex *L. 33. D. h. t.* subortum, quod annui stipulatio conualescat morte donantis, eleganter sustulit *Otto*, hanc reddendo rationem: quia annum, nisi singulis annis tradi et repraesentari non possit. Minimi foret pretii obiectio, ab acceptilatione in *L. 32. §. 23. eod.* repetita, breuis manus enim traditionem acceptilationi inesse neminem fugit. Verba maxime *Orationis* in *L. 32. h. t.* si accurata animi lance ponderas, indubitatum redditur, ad rerum donationes, ut loquitur *Papinianus* in *L. 23.* scilicet ubi traditae sunt res uiuo donante, Senatus Consultum attendere. Ait *Oratio* *L. 32. §. 2. h. t.* *Fas esse cum quidem qui donauit poenitere, heredem uero ERIPERE durum et auarum esse.* Eripi uero qui possit, quod alter non habet, scire cuppio. Pergit *Oratio* *L. 32. §. 14. h. t.* in aduerso casu, quo donatio non conualuit: *Si prior uita decesserit qui donatum accepit.* Latius omnia in laudatis Commentationibus inueniuntur.

§. XXIV.

Negotium adhuc facessere uidetur HENR. BRENC-
MANN in *Diff. de legum inscriptione* §. 22. Addit sen-
ten-

tentiae illorum, qui duplicem Orationem de liberalitatibus coniugum statuunt, coniecturam admodum speciosam: quod, cum posterior Oratio prope excessum *Seueri* in senatu habita sit, *Papinianus* in eam vix commentari potuisse videatur, qui proxime post mortem illius a *Caracalla* interremtus sit; quoniam, ut notum, prius de vita quam bona sententia decedere malebat. Gloriosae huius mortis memoriam conseruarunt *BALDVINVS* in *vita Papiniani*, et *OTTO* in *Papiniano Cap. XVI*. Sed nimium ne credas colori. Senatus Consultum habitum est *A.V.C. 958*. Anno uero demum *964. Aspris Coss. Papinianus* crudelitate *Caracallae* diem obiit. Quidni ergo commentari ad Senatus Consultum potuit.

§. XXV.

Litem ex integro resuscitare videtur *NOODTIVS* *Comm. ad Dig. h. t.* Titubat victoriae spes nisi aliis armis utamur. Afferit, *Vlpianum* in *L. 23*, comprobasse *Papiniani* sententiam verbis orationis strictim consideratis, ratione vero et aequitate pensitata, discessionem fecisse a *Papiniano*, asserendo, omnes donationes, siue traditio accesserit, siue non, oratione confirmari, Vnde demonstrationem petierit non e longinquo positum est. Seducebatur generalibus verbis ab *Vlpiano* in interpretanda Oratione adhibitis. Latissima sunt verba *VLPIANI* in *L. 32. §. 1. Oratio autem Imperatoris nostri de confirmandis donationibus non solum ad ea pertinet, quae nomine uxoris a viro comparata sunt, sed AD OMNES DONATIONES inter virum et uxorem, ut et IPSO IVRE RES FIANE EIVS, ET OBLIGATIO SIT CIVILIS. Ac ne ex improuiso verba irrepsisse credi possit, denuo in §. 23. *VLPIANVS* inquit: et GENERALITER VNIVERSAE DONA-*

NATIONES, QVAS IMPEDIRI DIXIMVS EX ORATIONE VALEBVT: Vereor, ne prioribus argumentis solis contra *Noodtium* utens succumbat. Quin, miror grauissimos viros coniectionibus operam dedisse, ubi veritas ipsa loquitur. Verbis orationis, si, ut res postulat, pressim inhaeremus, error *Noodtii* in aprico iacet. Sed gloria labefactatur *Vlpiani*, quod laxius iusto locutus sit. Quantum enim mihi intellexisse videor omnes in id conspirant, quod alias quidem donationes stipulatio perfecerit, quoad virum et uxorem autem Oratio rerum traditarum tantum donationes stabiliuerit. Equidem in alia omnia abundum esse arbitror. Nulla donatio *Antonini* et *Caracallae* temporibus, imo ad *Iustiniani* usque imperium, exceptis certis personis, sine traditione valebat; nulla donatio stipulationis auctoritate corroborabatur. Res, modo historia Legum non negligatur, nullis implicata est difficultatibus. *Lex Cincia* donationis modum praescripserat, ut mancipatio aut traditio interueniret; nec coniunctae personae exceptae erant. Falso omnino *GOTHOFREDVS* ad *L. 4. Cod. Theod. de Donat.* mancipationem liberis et parentibus, atque aliis quibusdam personis, per *Leg. Cinciam* remissam esse asserit, iure ipsum vellicante *BRVMERO* ad *L. Cinciam Cap. XV*, cui praesto est *PLINIUS Lib. X. Epist. 3.* *DIVVS* autem *PIVS Imperator* donationes inter parentes et liberos a necessitate mancipationis et traditionis relaxauit. Meminit eius *CONSTANTINVS Imperator* in *Leg. 4. Cod. Theod. tit. de Donat.* De cetero, inter alias personas non tantum nihil delibatum est de pristino iure, sed et in eadem *Constantini Lege* traditio ad donationum firmitatem requiritur.

§. XXVI.

Integram hanc Legem, cum in Codice Iustinianéo desit, exhibebo. IMP. CONSTANTINVS A. ad Bas-
sum P. V. Iuxta D. Pii, consultissimi Principis, instituta
valere donationes placet inter liberos et parentes, in quo-
cunque solo, et cuiuslibet rei liberalitas probabitur exti-
tisse, licet neque mancipatio dicatur, neque traditio subse-
cuta, sed nuda tantum voluntas claruerit, quae non du-
bium consilium teneat, nec incertum, sed iudicium animi
tale praeferat, ut nulla quaestio voluntatis possit inreperere;
et conlata inter ceteras, exceptas Cinciae legi, personas ob-
tinere propriam firmitatem, siue mancipationis deorsum
fuerit solemnitas, vel certe res tradita doceatur. Quam
legem ad lites volumus pertinere, quocunque tempore
iussionis nostrae inueniantur esse suspensae, et quae post
futuræ sunt, ne transacta negotia resuscitentur. Dat.
Non. Octo. Constantino A. V. et Licinio Caes. Coss. (A. V.
C. 1071. et A. Chr. 319.) Extat in eodem Codice Lex VII. de
Donat. CONSTANTII Imperatoris A. V. C. 1707. A. Chr.
355. de mancipationis et traditionis necessitate in donati-
onibus inter extraneos. Vide iam porro L. 28. Cod. Iust.
de Donat. quae reperitur in Cod. Theod. L. 9. eod. tit. Est
haec Sanctio HONORII et THEODOSII Impp. qua Le-
gem duobus annis ante ab ipsis dictam, pristinum ius
restaurando, abrogarunt. Disposuerant autem, ne, quod
veteri iure obtinuerat, ususfructus retentio vicem tradi-
tionis in donationibus teneret, posteriori autem Lege
pristinum ius in obseruationem reuocarunt. Dum vero
in all. Leg. 28. qui rem aliquam donando ususfructum
retinuit, eam continuo tradidisse creditur, evidens est
consecutio: traditionem a donatione abesse non potuis-
se;

se; quod et historia in primo capite *L. 9. C. Theod. re-*
lata, in *Codice Iustiniano* omiſſa, ostendit.

§. XXVII.

Extra omnem igitur dubitationis aleam ponitur,
Theodosii etiam tempore donationem ex sola stipulatione,
 non infecuta traditione, nullam vim habuisse. Nunquam
 deinde, usque ad *Iustiniani* memoriam, prodiit lex, quan-
 tum scio, quae haec iura immutauerit; **IUSTINIA-**
NVS deinceps per *Legem 35. §. 5. C. de Donat.* et stipula-
 tae, et nudo pacto promissae donationi auctoritatem de-
 dit. Subit animum *Lex 33. D. de Donat.* ex **HERMO-**
GENIANI *Iureconsulti L. 6. Iuris Epitomarum*, quae Lex,
 quo fato nescio, omnes ita illaqueavit, ut stipulationi vir-
 tutem confirmandi donationem vindicarent. Videamus
 quid probet: *Qui id*, inquit **HERMOGENIANVS**, *quod*
ex causa donationis stipulanti spoponderat, solui constitu-
it, actione constitutae pecuniae, non in solidum, sed in
quantum facere potest, convenitur. Res mea in pericu-
 lum adducta videtur. Sed nondum meam *Vlpiani* et
Papiniani interpretationem labefactari sentio; pessime e-
 nim hic *Hermogenianus* inter *Alexandri* consiliarios, et
 discipulos *Papiniani* recensetur, qui potius sub *Constan-*
tino et eius liberis vixit. *Celeberr. OTTO Praef. Tom. I.*
Thef. Iur. Rom. SCHULTING. Jurispr. Ante Justin.
Fragm. Cod. Greg. init. STRAVCH. Vita Hermogen. c. 26.
 Sed, ne exinde demonstrari possit, iam ante *Iustinianum*,
 tempore scilicet *Constantinorum*, traditionis necessita-
 rem evanuisse, non nihil timendum est. Medelam igitur
 afferam. Primo quidem nullo consilio contenditur; sti-
 pulationem sortiri effectum. Antecesserat constitutum
 stipulatio. Consentio. Dari in hac Lege actionem ad tra-

dendum, non ambigo. Stipulatio vero in causa non re-
 cte ponitur. Stipulatio, propria sua auctoritate constans,
 alieno auxilio non indiget. Ipsa actionem ex stipulatu
 producit efficacem. Quid ergo opus fuisset constituto?
 Quid actione de constituta pecunia? Urgebis, ex abundan-
 ti constitutum aduenisse, suffecisse stipulationem. Res
 tuas tibi habero. Accipe quid contra habeam ex iure
 Ciuili et Praetorio. Stipulatio nihil in hac causa praestitit.
 Constitutum demum, praetoris auxilio, donationem eo
 perduxit, ut actio proueniat. Quod, qua fieri potuerit
 ratione, ex his intelliges. Nullus dubitat, eam ob causam
 Leges donantibus necessitatem tradendi iniunxisse, ne
 inconsultis promissionibus patrimonio priuarentur. Hi
 enim tristissimi euentus prouidam *Legis Cinciae* cautio-
 nem meruerunt. Diutius vero deliberare et ruminari so-
 lent, res ex patrimonio exire videntes. Conferas iam a-
 nimum ad constitutum. Pacti iterationem requirit. Quod
 vero repetita vice fit, deliberato consilio factum cense-
 tur, arg. L. 22. C. de *SCto Vellei*. Itaque, cum praesu-
 mant leges donatorem rem mente agitasse, quod Leges
 per traditionem intenderunt, defendi poterit *Hermogea-
 nianus*, actionem de constituta pecunia concedens.

§. XXVIII.

Quicquid huius rei sit, perspicuum tamen est, sola
 stipulatione donationem non constituisse. Quo circa ex ip-
 sis *Vlpiani* verbis liquet, Orationem donationes stipula-
 tas non attingere. Verborum aucupationibus iure con-
 sultus obuiam iuit, dum in L. 32. §. 23. dicit: et genera-
 liter uniuersas donationes, QVAS IMPEDIRI DIXIMVS,
 ex Oratione valebunt. Quae autem sunt donationes im-
 pedi-

peditae? Non magis promissiones ex causa donationis,
 quam traditiones prohibitas censet *Noodtius*. Aliter sen-
 tio. Loquitur enim de donationibus inter virum et ux-
 orem moribus prohibitis, ob specialem rationem. Stipu-
 lationes autem donationum inter omnes olim non valu-
 isse probaui. Postremo tandem litem sepelire iubet *Con-*
stitutio IUSTINIANI in Nou. 162. c. 1. lata Arione (alii
 Appione) *Conf. a Chr. 539.* qua, cum huc usque dimica-
 tio fuerit: an inter coniuges donatio promissa ad agen-
 dum sufficiat, Imperator, suae iam ante datae Constitu-
 tionis memor, (illius sine dubio, quae in *L. 35. §. 5. C. de*
Donat. inuenitur,) etiam promissionibus inter coniuges
 robor addidit. Miraris forte qui potuerit *A. 539. ea de*
re contentio agitari, cum *Lex 35. iam A. 530. lata* fuerit.
 Ita de hac re iudico. *Iustinianus* per *Leg. 35.* donationes
 generaliter ratas habuit, licet desit traditio. Bene, an ma-
 le hoc factum sit, non disquiram hac tractatione. Profe-
 cto, non mediocriter titubat mens, si causas, traditionis
 necessitatem mouentes, ad nouae Legis *Iustiniani* rationes
 componamus. Lis igitur haud rara exoriebatur, an haec
 dispositio etiam donationibus inter virum et uxorem ac-
 commodanda sit. Si affirmantibus latissimus Legis tenor
 aderat, negantes certe auxilio non destituti erant. Per-
 petuae nempe blanditiae, aliaeque illecebrae saepe con-
 iuges in deliberandi grauitate impediunt. Adeoque vi-
 tio verti illis non poterat quod, ea ratione commo-
 ti, Legem restringendam duxerint. Vtinam haec pla-
 cuissent *Iustiniano!* Displicuisse miror. Liquefactum ta-
 men opinor, reiiciendam esse *Noodtii* aequitatem, quam
 ad suam defendendam sententiam in consilio habuit. Ce-
 terum me non latet, *Glossatores* hanc *Nou. 162.* non agno-
 scere, nihil tamen cohibere poterat, quo minus varieta-

tem Legum inde demonstrem, potissimum cum primum caput etiam *Libr. Basil. XLVII.* in fine inueniatur.

§. XXIX.

Senatus Consulto ab erroribus purgato, in capita eius inquiram. Prima pars orationis est historica, antiquum ius moribus introductum enarrans, quod iam explanatum dedi. Altera antiquam faciem commutat, in aliquibus casibus vero mores confirmat. Supra intelleximus eas tantum donationes, quae immoderatam profusionem prae se ferebant, atque paupertatis suspicionem excitabant, moribus impediri; reliquas illibatas manere. Oratio autem donationes, more maiorum validas ita non circumscripsit, ut demum morte donantis plene conualescant, sed statim proprio iure valent. Confirmat sententiam *VLPIANVS* in *Lege 32. §. 23. h. t.* ante copiosius explicata, verb: *Vniuersae donationes, QVAE IMPEDIRI DIXIMVS, ex Oratione valebunt.* Conspirat *Antonini* voluntas, qui, ut loquitur *VLPIANVS all. l. pr. aliquid laxare voluit ex iuris rigore.* Sed haec temperatio in seueritatem omnem inclinaret, si poenitendi potestas etiam ad donationes, ob aequitatem et religionem moribus plene corroboratas, protendatur. Ad donationes itaque moribus fractas solum Orationis nota forma spectat. De iis ordinat: ut poenitere quidem donantem liceat, morte autem, reuocatione non facta, donatio confirmetur. Nouum hoc est, siquidem donationes ex arbitrio donantis alias non reuocantur, aequitate tamen deprehendo commendatissimum. Cogites, rogito, quanta animi leuitate mortalium genus, non dicam in referendo, sed agnoscendo beneficio versetur. Accepta gratia, quam humili et fordido modo non raro ambi-

ambunt, ingratisimo animo memoriam beneficii depo-
nunt, ut et ab aliis recordationem refricari stomachen.
tur. In tanto ingrauescente ingratitude vicio, a quo
coniugium plerumque non modo non habet vacatio-
nem, sed frequens potius cernitur, optimo consilio Im-
peratores haec frena iniecerunt. Sciunt nimirum coniu-
ges quouis tempore ad poenitendum patere viam, quam
gratus tandem animus occludit.

§. XXX.

Posteaquam ergo explicui, quam formam dona-
tiones inter Virum et Vxorem ex Senatus Consilio in-
duerint, non difficile erit eorum sententiam profliga-
re, qua his etiam temporibus ipso iure nullae habentur
donationes. Ad liquidum iam docui neque mores
conspirare. Non autem tantum nulla contraria ratio, sed
grauiores causae suadent, ut aliud statutum non creda-
mus. Quid multa. *Lex 32. §. 1. perhibet: Oratio autem
Imperatoris nostri de confirmandis donationibus non solum
ad ea pertinet, quae nomine uxoris a viro comparata
sunt, sed ad omnes donationes inter virum et uxorem fa-
ctas, ut et IP SO IVRE RES FIAN T EIVS C VI DONA-
TAE SVNT, ET OBLIGATIO SIT CIVILIS.* Haec
omnia uno corrumperentur impetu, si ipso iure nullam
reputemus donationem. Quod nullum est nullum habet
effectum; Ergo nec eius fieri possit res, cui donata est;
Obligatio pariter civilis dimanare nequit. Sciendum
est insuper, dissentientium sententiam officio iudicis, ab
Vlpiano informato, non conuenire. Quod si enim in
obsuro sit, (scilicet an poenituerit donantem,) procli-
uior esse debet iudex ad comprobendam donationem.
Leg. 32. §. 4. D. de Donat. int. Vir. et Vxor.

F

§. XXXI.

§. XXXI.

Supereſt ut poſtremo loco de Iure Codicis dicam. Magnus mihi futurus Apollo, qui ullo ex veſtigio mihi probauerit, donationes ipſo iure nullas eſſe. Contrarium undiquaque oculis obuerſatur. Quam ob rem ea tantum commemorabo, quae obſervationes, ad Ius Diſtorum directas, illaqueare videbuntur. Tempora Conſtitutionum *Antonini, Alexandri, Gordiani, Diocletiani, Maximiani, Conſtantini, et Iuſtiniani Imperatorum*, titulo de *Donat. inter Vir. et Vxor.* inferarum, ut decet, ſcrutans, facile mihi dabit, compilantes Diſta tenorem ignorare non potuiſſe, certe non debuiffent, ut proinde vix excuſationem habeat, quod quaedam obliuioni tradiderint. Sed iam dudum conſtat, multa in Diſtis reperiri, quae antiquus Iuſtiniani Codex abrogauerat. Quapropter dicam illis iure ſcribo, qui, inertia duce, temporis curam in Codice ſpernunt, et rerum ſuarum fatagere dicunt, cum ſciant Codicem hunc exantlatis Inſtitutionibus et Diſtis, elaboratum, publicaue Imperatoris auctoritate ſtabilitum eſſe. Verendum eſt vehementer, ne haec ignauia aliis inertiam afferat. Langueſcente enim diſcendi feruore, inter crepundias diſcere iura mirifice delectat. Ita breui tempore tota Iuris prudentia ulcus erit. Paucis vos cupio deſidiae ſatellites. Legite, et relegite *IUSTINIANI Conſtitutionem de Emendat. Cod. Iuſtin. et ſec. eius edit.* Perpendite voluntatem Imperatoris. Dicit in *ſ. 3. Vt undique non ſolum Inſtitutionum et Diſtorum via dilucida et aperta pateat, ſed etiam Conſtitutionum noſtri Codicis plenum iubar omnibus clareat.* Otium hoc non fecit *Iuſtinianus.* Excitat potius animos, ut ſtudioſe circumſpiciant tempora, quo Legum illuſtretur hiſtoria, et planum fiat, quid

quid Institutionibus, quid Codici ad intelligendum deferuiat. Ex quo fit, ut saepius in Codice repetitae praelectionis Constitutiones abrogatae sub eodem tituloprehendantur. Omnes Leges in hoc titulo Codicis, ad viceſimam quintam uſque, ad priſca iura, in Digestis iam obuia, pertinent. *Lex 25.* quae *Iuſtiniani* eſt, donatione morte confirmandas arctioribus limitibus conſtringit, ut ultra legitimam quantitatem ratae non ſint, niſi inſinuatio iudicialis acceſſerit. Quantitatis ſummam quidem *Iuſtinianus* ad quingentos ſolidos deſignauit *L. 36. C. de Donat.* Sed in proſatulo eſt *Iuſtinianum* neque de hac ſumma, neque de trecentis ſolidis, de quibus ante conſtituerat, *L. 34. C. eod.* eo tempore cogitaſſe, ſiquidem *Lex 34. A. V. C. 529.* et *Lex 36. A. 531.* latae ſunt; *Lex* uero *25. C. de Donat. inter Vir. et Vxor.* iam *A. 528.* prodita. Proinde uerius eſt, *Iuſtinianum* quantitatem ducentorum ſolidorum, cuius mentio fit in *ſ. 2. Inſt. et L. 34.* all. a THEODOS. et VALENT. *L. 8. C. Theod. de Sponſal. et ante nupt. donation.* determinatam, ante oculos habuiſſe. Cetera in *L. 25.* contenta nihil noui tradunt, quandoquidem et Digestorum iure obtinuit, ut confirmatio ad tempus referatur, quo facta eſt donatio. Si enim, ut demonſtratum iui, fas non fuerit heredem eripere, etiam commoda uſque ad mortem percepta, plene ſequitur, nec repetendi ius eſſe potuiſſe. Ad donationes autem ſine traditione factas nihil hanc Legem reſpexiſſe, ſupra fuſius demonſtraui.

Helmstedt, Diss., 1750/52

X 230 90 95

Inches
Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

*G. Schenker
Danzig
1752*

DISSERTATIO INAUGURALIS
DE
DONATIONIBVS
INTER VIRVM ET VXOREM
NON IPSO IVRE NVLLIS

~~3.11.17~~ 1224
1752,14

20

QVAM
SVB PRAESIDIO
D. GODOFREDI LVDOVICI
MENCKEN

SERENISS. DVCI BRVNOV. ET LVNEBVRG.
A CONSILIIIS AVLICIS ANTECESSORIS
IVRIS ORDINAR. FACVLTATIS
IVRID. ASSESSORIS
ET ACADEM. H. T. PRORECTORIS

PRO
GRADV DOCTORIS
AD DIEM XVII NOV. A. I. S. CIOIO CCLII
IN IVLEO MAIORI

DEFENDET
HENRICVS FRIDERICVS HAKE
BREMENSIS

HELMSTADII EX OFFICINA SCHNORRII